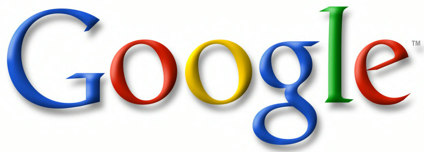


…PIS

…ALJEDVORSKI.

IZ STARO-ČESKEGA

POSLOVENIL

FRANÓ LEVSTIK.

V CELOVCU 1856.
…atisnil in na prodaj imá Janez Leon.



PIS

ALJEDVORSKI.

IZ STARO-ČESKEGA

POSLOVENIL

FRAN LEVSTIK.

V CELOVCU 1856.

tisnil in na prodaj ima JANEZ LEON.

ROKOPIS

KRALJEDVORSKI.

IZ STARO-ČESKEGA

POSLOVENIL

FRANC LEVSTIK.

V CELOVCU 1856.
Natisnil in na prodaj imá Janez Leon.

OLDRIH IN BOLESLAV.

. . . . se v čern les,
Kamor so se shajali vladiki,
Sedem vladik z junaškimi zbori.
Vihonj Dob tam hitro ga dohaja,
Sò vso trümo svojo v temi nočni,
Truma ta mu bila je sto hlapcev;
Vsih sto ima v nožnah britke meče,
K mečem ima vsih sto močne roke,
Terdno véro k Vihonju v oserčji.
Dostopili so do sréde lesa,
Desne krog so si podáli roke,
Tiho so med sábo govorili.
Noč se je čez polnoč prevalila,
V sivotemno je hitela jutro;
Lej pa reče Vihonj knezu Oldru:
„Hoj poslušaj, ti preslavni kneže!
Dal junaštvo Bog ti je v vse ude,
Dal ti Bog je bistro pamet v glavo;
Ti nas vodi proti zlim Poljanom!
Pojdemo za tabo v pravo, v levo,
Naprej, nazaj, na vse boje ljute,
Kviško, bojnih serc pogum vzdignite!“
Knez pa vzame prapor v močno roko:
„Z mano, z mano hrabro na Poljane,
Na poljane, vrage naših zémelj!“

„Nič kmetje, ne tožite!
Travička vam vstaja spét,
Tako dolgo tlačena
Od ptujih kopít.“

„Vijte vence s poljskih cvetov
Svojemu rešitelju!
Setva zopet zeleni,
Vse spreminja se.“

Hitro vse je spremenjeno.
Lejte, Beneš Germanov
Tamkaj ljudstvo kliče v [illegible]
Proti Šasikom.

Zbrali so ljudje se kmečki
Pod véliko skalo v lés;
Vsak v orožje ima cép
Prot sovražnikom.

Beneš, Beneš ide pervi,
Ljud razdražen vas za njim;
„Maščevanje! — vpije — „vsim:
Šasom roparjem!“

Lejte, jeza je zgrabila
S krutostjo obé straní,
In razsnéma v sercih se
Razhudenih mož.

Njih oči se razognijo
Proti sebi prestrašnó,
Ino vstane kij nad kij,
Kopje nad kopja.

Zgrabite obé straní se,
Ko bi les valíl se v les,
Ko po nebu groma blisk,
Táko mečev blisk.

Krik zbudí se grozonosni,
Splaši z lesa vse zverí,
In letávce neba vse,
Notri v tretji verh.

Razlega se po dolinah
Od skalnatih gor
Kijev vdar in mečev vdár,
Ko pád starih drév.

Tak obé straní stojíte,
Ne ugnete se nasprot,
Zasajene na petó,
Na terdne laktí.

Beneš se oberne v goro
In na desno sukne meč,
Tjekaj sila zgrinja se;
Sukne v lévo meč,

V levo sila je burila.
V skalnati lom zad gredó,
Z loma pa vse kamenje
Na Nemce letí.

Ide bitva s hriba v raven;
In upili Nemci so,
In bežáli Nemci so,
In pobitje jim!

JAROSLAV.

Oznanjujem vam povest preslavno,
O velicih bitvah, ljutih bojih;
Stojte ino ves svoj um zbirajte.
Stojte, čudo bo vam poslušati!

V zemlji, tam kjer Olomuc vladuje,
Tamkaj stoji gora nevisoka,
Nevisoka, Gostajnov imé ji;
Na njej mati božja čuda dela.

Dolgo zemlje nam so v miru bile,
Dolgo blagor je cvetel med ljudstvom,
Al od vshoda v zemljah burja vstane,
Vstane zavolj hčere Tatar - kama,



Kakor sije rana zora v jutru,
Kadar vsnide nad lesove mračne;
Tak sijala hči je Kublaj-kama,
Krasna z rojstva in v obléci krasni.
Ogernjena vsa je v zláto,
Gerlo, njedra razgaljena ima,
Venčana je s biserji in kamni.
Čudijo se Nemci tej lepoti,
Zavidajo zlo bogastvo njeno.
Strežejo na potih njene ceste;
Lej in nanjo padejo med drevjem,
Umoré jo, vzamejo bogastvo.
Ko to sliši Kublaj, kam tatarski,
Kaj se z drago zgodilo je hčerjo,
Zbira vojske iz vseh močnih zémelj,
Teče ž njimi kamor solnce speje.
Slišali so kralji na zahodu,
Da hití kam na njih ljudne zemlje;
Zberejo se hitro eden k drugu,
Združijo si preveliko vojsko,
In nasproti mu gredó na polje,
Položé se na ravnino širno,
Polože se, čakajo tam kama.
Kublaj reče svojim čarodejem,
Kozelnikom, vedežem, zvezdarjem,
Da prihodnost naj bi mu odkrili,
Kakšen konec boj imel bi vzeti?
Zberejo se precej čarodeji,
Kozelnici, vedeži, zvezdarji,
V dvé strani so kolo razstopili,
Černi terst po dolzem položili
In na dvé ga poli razcepili;
Pervej poli imo Kublaj dali.
Drugej poli ime kraljev dali,
In nad njima stare pesmi peli.
Začneta se tersta bojevati,

emlje,
ce vragov.
se v hribec,
ijo,
ido,
ti,
e;
tretji,
starje!
posuje,
lakom,

otno.
istjanje,
e.

itro,
tabor,
olma,
č.
ijo,
e
iikov.
silo,

ibec,
je,

[redacted]

V tri verstě se ves razstopi tabor,
V trijeh verstah se ženó na hribec.
Vergli dvajset so drevés kristjanje,
Posekali vse, kar tam jih stalo,
Privalili klade v kraj nasipa.
Koj Tatarji zaženó se v násip,
Rijovijo do oblakov strašno;
Razmetavat' že začnó nasipe,
Klade močne že valé z nasipov,
Te mečkajo Tatarje, ko červe,
In teró jih deleč še na ravnem.
Biló dolgo bojevano kruto,
Da je konec boju noč storila.
„Aj za Boga! lejte slavni Vneslav,
Vneslav veržen od strele z nasipa!
Serca vse zdaj huda žalost stisne,
Strašna žeja žge jim drob nemilo,
Rosno travo suhih gerl ližejo.
Večer tih tu prejde in noč hladna,
Noč pa v sivo premení se jutro,
Vse je tiho v taborji Tatarjev.
Dan na poldne že se razgoréva,
V hudi žeji padajo kristjanje,
Odpirajo usta zapečena,
Hripavo na mater božjo pevši,
K njej očesa dvigajo zmedljena,
Žalostno pa lomijo z rokama,
Tužno zrejo od zemljé v oblake.
„Delj terpěti žeje ni mogoče,
Ni mogoče v žeji bojeváti;
Komur zdravje, komur drag živótek,
Ta naj išče milosti v Tatarjih;
Huje vmrét' za žejo, ko pod mečem,
V sužnosti bo vsaj vodé zadosti!“
Tako reče eden, tako drugi,
„Z máno, kdor tak misli — vpije Vestonj, —

Z mano, z mano, kogar žeja tare!“
Tu Vratislav, ko tur mladi skoči,
Vestonja za silne pazhe zgrabi,
Reče: „Skrumba ti kristjanov večna!
Vréči dobre češ ljudí v pogubo?
V milost upat' je od Boga hvalno,
Ne v sužnosti od Tatarjev divjih.
Ne hitíte bratje mi v pogubo!
Preterpéli smo naj huje védro,
Bog podpiral nas je v žarnem poldnu,
Bog pomoč nam pošlje upajočim.
Sram, možjé! vas tih beséd naj bode,
Dokler hčete se junaci zvati!
Ak umremo žeje na tem holmu,
Ta smert bo od Boga nam poslana.
Če pa mečem se podamo vragov,
Umorili bomo samí sebe.
Pred Gospodom sužnost je gnjusoba,
Greh je, voljno vrat podati v sužnost!
Z máno pojte, možjé! kdor tak misli,
Tje, kjer stolec materje je božje!“
Množ'ca gre za njim h kapéli sveti:
„Vstani Gospod! vstani v svojem serdu!
V zemljah vzdigni nas nad vrage naše,
Vsliši glase k tebi upijóče!
Lej zajéli so nas ljudi vragi,

Bliski tresk tresk! na tatarski tàbor,
Dež obili oživí studence.

—

Mine burja. Vojska v red se zgrinja,
Iz dežél vsih, iz vsih krajev zemlje
K Olómucu vejejo prapóri.
Teški meči jím visé ob strani,
Polni tuli na plečih rožljajo,
Svitle kape jim na bojnih glavah,
Ročni konji skačejo pod njimi.
Zabučijo glasi rogov lésnih,
Zaženó se gromi bobnov sílnih,
Zgràbite se hitro obe vojski.
Povzdiguje se megla od praha,
Bila bitva huja od poslednje.
Vstane hrest in brenket ostrih mečev,
In kaljenih strél strašnó sičánje,
Lom oščepov, ropot kopji bistrih;
Bilo klanje, bilo je mahánje,
Žalovanje ino radovanje!
Kerv valí se, ko deževnik bistri,
Mertvih leží, kakor v lesu drévja:
Temu glava je razklana v dvóje,
Temu obe odsekane roci,
Zvráča ta čez druzega se s konja,
Ta serdito svoje vrage mláti,
Ko po skalah drevje huda burja,
Temu v serce meč sadi do roče,
In letému Tatar uho striže.
Uh, bil rik in žalostno zdih'vanje!
In začéli bežati kristjanje,
V hudi stiski gnati jih Tatarji!

—

Jaroslav zdaj prileti, ko orel!
Terdo jeklo na mogočnih persih,
In pod jeklom serčnost ino hrabrost,

Pod čelado bistro, modro pamet,
Serčnost gori mu 'z oči užganih,
Gre razkačen, kakor lev razdražen,
Ako toplo kerv je kje zagledal,
Ak ostreljen se za lovcem žene,
Tak vserdi se in v Tatarje terči,
Čehi vsi za njim ko neba toča!
Plane kruto na Kublajeviča,
Bila to je silo huda bitev.
Zgrabita se oba z oščepoma,
Zlomita ju s prevelicim praskom.
Jaroslav, ves v kervi s konjem zmočen,
Mahne z mečem po Kublajeviči,
Od rame do stegna ga prekolje;
Tako pade brezduh medi mertve.
Zaropoče nad njim tulec z lokom.

—

Vstraši narod se Tatarjev hudih,
Odmetávši sul'ce sežnja dolge,
V bég je tekel, kdor je teči mogel,
Tje, odkodar solnce jasno vstaja.
Bila Hana prosta je Tatarjev.

ČESTMIR IN VLASLAV.

Neklan reče vstati v vojsko,
Reče z glasom jim knežévim
Proti Vlaslavu.
Vstali vojni so na vojsko,
Vstali so na glas knežévi
Proti Vlaslavu,
Ker se Vlaslav knez je hvalil,
Da je zmogel Neklana,
Kneza slavnega.
Spuščal mu je meč in ogenj
V Neklanove dežélé,
In govoril za zgrabljivimi
Svojih vojnov meči je
Sramotenje Neklanu.

—

V boj mi Čmire trume vodi!
Lej dražljivo kliče nas
Vlaslav prévzetni!"

—

Vstane Čmir pa se raduje,
In dvozobi černi ščit
Sname, in sò ščitom sname
Mlat, čelado nepredertno ž njim,
Pod vse drevje kreg
Dar bogovom položi.
Vnet sklicuje Čmir vojake v boj.

Vred vojaci berž tekó,
Dvignejo se berž pred solncem žé,
In za solnca in po solncu še gredó
Hitro tjekaj v hrib.
Lejte, dim se vali po deželah,
Po deželah vzdihovanje
Žalostnih je glasov.
„Kdo zažgal deželo?
Kdo razplakal vam je glas, kdo? al Vlaslav?
Zadnje vraštvo njega bodi to!
Smert in maščevanje
Vojni moji nanj nesó!“
Vojvodi pa odgovoré Čmiru:
„Kruvoj, Kruvoj gerdi nam
Odgnal čede, on poslal v dežele
Z ognjem, z mečem je gorjé.
Vse koristi naše
Sterl je v svoji zlobi kruti,
Vojvoda pa nam zajel je.“
Čmir vserdi se na Kruvója,
Iz širocih pers
Zloba se mu razevrè,
In po udih vsih.
„Vojni — reče — „jutri zjutraj
Razpalimo krutost vso!
Zdaj pak trudnim udom pokoj!“

Tam Vojmirja ima v ječi Kruvaj,
Ima lepo hčer njegovo,
Ki jo v gostem lesu tam
Je pod sivo skalo vjel,
Neklana pa sramotil.
Kruvoj mu je bil obljubil vero,
In podal mu verno roko:
Vender z glasom tim in roko to
Na ljudi je žalost vergel.
Aj, tje gori v višnji grad,
V grad tecite vojni berž!“
Lej in vojni razhude se,
K gradu berž se zgrinjajo,
Kamor velel Čmir je serčni,
Kakor toča ledovita.
Krijejo se prednji ščit na ščit,
Opirajo zadnji se na kopja
In na bruna k brunom zasajena vprék.
Nad verhovi lésa više
Brenkajo njih meči h gradu,
V meče divji se dervé
Z gradà tesajóče.
V gradu Kruvoj, z rijovenjem bika,
Rjove hrabrost v svoje ljudstvo,
Meč njegov pak pada na Pražáne,
Ko drevo sè skále in ko po gorah
Mnogo silnih dobov:
Tako h gradu se nagerne
Neklanovih vojnov.
Čmir od zad na grad velí udarit’,
Spredaj reče preskočiti gradbo.
Lej i drevja so visoko rast
Priklonili k terdni gradbi,
Da bi pó - njem sè valile klade,
Nad glavámi vojnov.
Aj pod njimi spredaj se postavi silnih

K možu móž, da eden druga s plečmi
Širocimi se tiščé.
Na ramé po čez denó bruna,
Sklenejo po dolzem jih z vezmí,
Ter podprejo jih sò sulicami.
In skočili so možjé na bruna,
Razložijo kopja si po ramah,
Sklenejo z vezmí,
Vskoči tretjih red na druge,
Četertih na tretje,
Peti red je že do verha grada:
Kjer gorijo meči,
Kjer letijo strele,
Kjer valijo se germeče klade.
Roj Pražanov urno zid preteče,
Sò vso silo v terdno gradbo plane.

—

„Pridi Vojmir z milo svojo hčerjo
Ven iz stolpa, semkaj v blago jutro,
Tam na skali vidil boš Kruvoja
Kervavéti pod sekiro maščevávno.“
Stopi Vojmir v blagodejno jutro,
Stopi lépa ž njim njegova hčerka,
Vidi vraga kervovét' Kruvoja.
Vernit Cmir ves plen ljudém razpošlje,

Z ledom svojim sade tolstih polji:
Tako slišan bil je roj od deleč.
Hitro Ogri zbirajo se v trume,
Berž se ž njimi srečajo v orožji,
Al zastojn je serčnost in vsa hrabrost,
In zastojn njih derzno upiránje!
V sredo vojske vdarijo Tatarji,
Razkropijo vse njih množne voje,
Poberó vse, kar je v zemlji bílo.
Up odstopi zdaj od vsih kristjanov,
To gorjé med vsemi je naj veče.
In prosili žalostno so Boga,
Da odrešil bi jih zlih Tatarjev:
„Vstani Gospod! vstani v svojem serdu!
Sprosti vragov nas preganjajočih,
Potlačiti hčejo dušo našo,
Stiskajo nas, ko ovcé volkovi;
Boj zgubljen nam pervi, zgubljen drugi!“

—

Tatarji se v Poljskej razložijo,
Zmirom bliže ropajo po zemljah,
Priderejo ljuto k Olomucu.
Tužna vstane žalost po krajinah,
Nič ni bilo prosto pred pogani.
Bitva pervi, bitva dan je drugi,
Ne nakloni se nikamor zmaga.
Razmnoži se množica Tatarjev,
Ko jesen se množi tma večerna.
In v povodnji tih Tatarjev ljutih
Zibal se je trop kristjanov v sredi,
Siloma je rinil tje na hribec,
Tje, kjer mati božja čuda dela.
„Kviško bratje! kviško!“ vpije Vneslav,
Z mečem na ščit sreberni udari,
In zasuče prapor više glave.
Vse se vzmoži, vse v Tatarje skoči,

Plapolál je ogenj, bližala se vojska,
Tje k dolini, iz doline gori pa v dobravo,
Shajajo se v glasnem petji
Mož za možem in nesočrožje,
Vsaki ide okrog ognja,
Bogom slavo spevajóč,
Peti nihče ni okrog idé zamudil.
In ko se je bližala posléda vojnov,
Skoči Vojmir na ročnega konja
Tolste kite naloží in pleča
Šestim jezdcem za vojskó.
Vojska gré in solnce gre s koraki vsemi;
Solnce je čez poldne žé.
Tamkaj pa jih na ravnini čaka
Bojeviti Vlaslav;
Sila mu od lesa do lesá stojí,
Petkrat več jih je od vsih Pražanov.
Jek se dvigne, ko z oblakov mračnih,
Lajanje psov vstane brezštevilnih.
„Težek boj nam bode s temi vragi,
Palico kij malokdaj zaderža!“
Tako Vojmir; pravi pak mu Čestmir:
„To skrivé je modro govoriti,
Modro je si vsega biti v svesti.
Al čemú ob skalo s čelom tleči!
Močne ture prevarí lesica.
Tu zagledal bo nas Vlaslav z gore:
Le berž doli okrog tega verha,
Zadaj bodo, kteri zdaj so spredaj,
Večkrat tako pojmo z gore doli!“
To je storil Vojmir, storil Čestmir.
Okrog gore vojska se oberne,
Oberne se vojska devet potov.
Tako vragom množijo števila,
Tako vragom razmnožé strahove.
Razgubé se po germovji niskem,

Naj orožje vragom se zabliskne.
Bila je vsa [illegible] polna bliska.
Čestmir na[illegible]dari iz zasède,
Bile trume se v zasedi štiri,
Ž njim pa Tras iz gozdnih senc udari,
Tras obsede množne trume vragov,
Zad[illegible]ane strah iz vsega lesa,
Raskropê se verste sem ter tjekaj.
Vojmir skoči nanje z roko hrabro,
Iz doline vshoda pol zastopi,
V stran se verže, Vlaslavu nasproti.
Z rijovenjem riče les z doline,
Ko bi gore z gorami se bile
In vse drevje v sebi razlomljále.
Ino skoči Vlaslav. proti Čmiru,
Vlaslavu pa Čmir naproti vdari,
V hudo klanje, vstane vdar na vdár,
Trešči Vlaslava k tlam.

—

Vlaslav strášno se po zemlji meče,
Zdaj v stran, zdaj vzad, vstati pa ne more;
Morena ga v černo noč zasiplje.
Kerv kipí iz silnega Vlaslava,
Po zeleni travi v černo zemljo teče,
Vjide duša z ust mu rijovečih,
Izletí na drevje in po drevji
Sem ter tje, da mertvega sožgejo.

—

Splašijo se vsi, ki ž njim so bili,
Vpijejo na stran od tukaj v goro,
Skrivajo se vidu Čmira,
Čmira Vlaslavomorivca.
Neklanu pa zmaga čuje
V radostno se uhó ter se kaže plen
Neklanovim radostnim očém.

LJUDIŠA IN LJUBOV.

Poslušajte stari, mladi,
O skušanji v hudih bojih!

—

Nekdaj bil je knez zalábski,
Knez bogati, slavni, dobri;
On imel je hčer edíno,
Sebi in vsem druzim milo.
Hči je bila čudo lepa,
Vzraščena je krasno bila,
Belo lice je iméla,
Rože so po njem cvetéle;
Nje očí, ko nebo jasno,
In po njenem belem vratu
Vili so se zlati vlasci,
V perstence se ji kodrali.

—

[illegible] knez ukaže:

Zberó h knezu se gospodje,
Pa se knezu uklonijo,
Knežinji in lepi hčeri.
Sedejo za dolge mize,
Vsaki njih po svojem rojstvu.
Tu jedí so bile divje,
Tu je bilo pitje medno,
Godovanje bilo glasno,
Gledovanje bilo slavno.
Raztopí se moč po udih,
Raztopí se radost v mislih,
Zdaj pa reče knez gospodom:
„Možje! skrito vam ne bodi,
S kacih zbrani ste naménov.
Verli možje, rad bi zvedil
Ko mi 'z vas naj bolj potreben?
Modri v miru vojske čaka;
Nemci naši so sosedje.“
Reče knez in tihost jenja;
Vstajejo od miz gospodje,
Pa se knezu uklonijo,
Knežinji in lepi hčeri;
Spet je ropot tromb in kotlov.

—

Vse na skušnjo se pripravlja.

—

Tu pred gradom v širni loci,
Na pavlači krasni više
Sedel knez je in starosti,
Knežinja in nje dvorkinje,
Ljudiša in nje device.
Knez gospodi svoji reče:
„Kdo náj pervi se poskusi,
To bom sam jaz knez odločil.“

—

Knez pokazal je Streborja,
Strebor kliče Ljudislava.
Posadita se na konje,
In vzameta drevci ostre;
Zaženeta se nasproti.
Dolgo sta se bojevala,
Sulici sta polomila,
In tako se utrudila,
Da sta z drage odstopila;
Vstane ropot tromb in kotlov.

—

Knez gospodi svoji reče:
„Kdo naj drugi se poskusí,
Kneżinja bo odločila.“

—

Kneżnja kaže na Serpoša,
Serpoš kliče Spitiborja.
Posadita se na konje,
In vzameta drevci ostre.
Serpoš žene v Spitiborja,
Izsadí ga s terda sedla,
Sam se hitro s konja verže.
Berž se mečev polotita,
Vdar za vdarjem v černe ščite,
Sverkajo iz ščitov iskre;
Spitibor zlo z mečem séka,
Serpoš v hladno zemljo pade.
In obá sta se vtrudila,
Z drage oba odstopila.
Vstane ropot tromb in kotlov.

—

Knez gospodi svoji reče:
„Kdo če tretji na poskušnjo,
To odloči naj Ljudiša.“

—

Ljudiša kaže na Ljuborja,
Ljubor kliče Bolemirja.
Posadita se na konje,
In vzameta drevci ostre,
Poženeta se v ogrado;
Zaženeta se nasproti,
Vdarita se z oščepoma.
Bolemir se skonja verže,
Ščit pa deleč odletí mu.
Odneso ga hlapci z drage.
Vstane ropot tromb in kotlov.

—

Ljubor kliče pa Ruboša,
Ruboš koj na konja skoči,
Žene hitro na Ljuborja,
Ta pa kopje mu preseka,
Rani krepko ga v čelado;
Ruboš vznak se s konja zverne,
Odnesó ga hlapci z drage.
Vstane ropot tromb in kotlov.

—

Ljubor kliče na gospodo:
„Kdor se hoče z mano biti,
Sem v ogrado mora priti!“
Vstane govor med gospodi,
Ljubor čaka pa v ogradi.
Vzdigne Zdeslav dolgo drevce,
In na drevcu turjo glavo
Na bojnega konja skoči,
In prevzetno odgovarja:
„Moj praded je zmogel tura,
Oče tepel trume Nemcev;
Skusi Ljubor, mojo hrabrost!“
Zaženeta se nasproti,
Vdarita se, lej, z glavama,
Aj obá sta s konja pala.

Posekali debla vse,
Zdrobili so vse bogove!““

—

„Aj ti Zaboj! k sercu poješ nam s
V pesmih v sredi žalosti, ko Lum
Ki z besedo gibal je in s pésmami
Višegrad in vse zemljé;
Tak ti mene in vse brate!
Pevce dobre bozi ljubijo,
Od njih ti je dano, poj
V serce proti vragom!“

—

Zaboj gleda v Slavojeve
Razognjene očí,
Dalje s petjem serca giblje:

—

„Dva sinova, kterih glasa
Ravno šla sta v moška,
Zahajála v les sta,
Z mlatom sta in meči tam
In oščepom vadila roké,
Bran skrivála, vračala se rádostna.
In ko njima so roké dorastle,
In dorastli umi proti vragom,
In dorastli bratovski tovarši:

Póvsod pod vse drévje,
Na strani vse 'z lesa idejo.

—

Dan je pervi, dan minul je drugi,
In ko se po tretjem je zmračila noč,
Ide Zaboj v lés,
In za njim po lesu trume,
Ide Slavoj v lés,
In za njim po lesu trume.
Vsaki vero k vojvodu ima,
Vsak uporno serce kralju,
Nanj orožje bistro.

—

„Aj ti brate Slavoj!
Tjekaj k modru verhu!
Ta verh zre po vsih krajinah,
Obernimo tje korake!
Od verha prot zgodnjem' solncu,
Les temán je tam,
Tamkej roke si podajmo.
Idi hitro tje v lesičjem skoku,
Jaz pa todtje pojdem.“

—

„Aj ti brate Zaboj!
Čemu serda naj orožje
Z verha še-le se navsopne?
Koj od tod na kraljeve udrimo vrage!“

—

„Slavoj, dragi brat!
Ako gada češ zatréti,
Naj bolj gotov si na glavo,
Tamkej ima glavo.“

—

Moštvo se u les razide,
Razide se v pravo, v levo;
Tod gredó po Zabojevem glasu,

Tam po [illegible] hitrega Slavoja,
Po globinah lesa k modru verhu.
In kadar pet- solnc je bilo,
Podasta si presilne roké,
Ter ozreta z lisjima očima,
Se v kraljevo vojsko:
„Ljudek mora nama zbráti vojsko,
Vojsko vso pod eno rano.
Aj ti Ljudek, ti si sluga
Čez vse sluge kralja!
Le povedi svomu trinogu,
Da nam dim je njega vse povelje!“

—

Ljudek pa se razhudí,
S hitrim glasom kliče si vojskó.
Podnebesje polno je svečave,
In v svečavi solnca polno bliska
Iz kraljevih vojsk.
Vsih nogé so za korak gotove;
In roké v bran, po ukazu Ljudeka,

—

„Aj ti brate Slavoj!
Pojdi v skoku tod lesičjem,
Jaz pa v čelo grem na ravnost!“

—

In udari Zaboj vanje spred, ko toče šum,
In udari Slavoj vanje v stran, ko toče šum.

—

„Brate! aj ti nam bogove terli so,
Ti drevésa sékali nam
In plašili kragulje z lesov.
Zmago dajó nam bogovi!“

—

Močna truma z Ljudekom udari
Z možnih vragov proti Zaboju,
Ino Zaboj vdari



V Ljudeka sò žarnimi očmí.
Dob ogrozno se na dob naméri
Viden izmed vsih drevés,
V Ljudeka se Zaboj žene,
Viden zmed vsih trum.
Ljudek dvigne svoj presilni meč,
Vseka kože tri na ščitu,
In udari Zaboj z mlatom,
Gibčni Ljudek skoči v stran,
V drévo vdari mlat.
Drévo zverne se na vojne,
Pa jih ide trideset k očetom.
Razserdí se, Ljudek: „aj ti zagovédni!
Ti velika zmena gadova,
Z mečem z mano se bojévaj!"
Zaboj pa meč zavihtí,
Vragu ščita kos odterga.
Meč potégne Ljudek,
Meč mu zdersne po koženem ščitu.
In oba se raznemeta k ranam,
Z ranami vse stešeta po sebi,
Okropita vse okrog s kervjo,
Okropijo nju s kervjó možjé,
Ki okrog v prehudem klanji so povsód.

—

Solnce prejde poli dné,
In od poli dne k večéru še na pol,
Boj terpi še vedno,
Ne odstopi se ne sem ne tjekaj,
Bije tukaj, bije tam se od Slavoja.

—

„Aj ti vraže, bes v té!
Čemu ti nam piješ našo kerv?"

—

Zaboj zgrabi težki mlat,
V stran odskoči Ljudek,

Zaboj više svoj poprime mlat,
Verže ga po vragu.
Mlat letí, ščit se razkoči,
Razskočite se za ščitom
Ljudekove persi.
Duša pa se mlata vstraši težkega,
Pa izbije mlat še dušo,
Sežnjev pet med vojne jo zanese.
Strah iz gerla krik iztiska vragom,
Radost 'z vojnov Zabojevih zadoní
In zaiskri z radostnih očí.

—

„Bratje! aj bogovi nam so dali zmago!
V pravo eden, v levo drugi se razidi trop.
[illegible]dolin vsih konje pripeljite sem,
[illegible]razgeče les od konj!“

—

„Zaboj brate, aj ti lev udati!
Ne odnehaj, germi v vrage!“

—

Lejte, Zaboj — ščit odverže,
V roko mlat in v drugo roko meč,
Pa preterga cesto si tako med vrage.
Bilo vragom vpiti je,
Bilo vragom je bežati,
Tras z bojišča jih je gnal,
Krik iz gerla jim iztiskal strah,
Ves razgetal les od konj.
„Berž na konje, s konji pa za vragi
Čez dežele vse!
Nes'te ročni konji
Krutost našo nanje berž v petah!
Truma berž na ročne konje skoči,
Skok za skokom poženó za vragi,
Vdar na vdar in vsi sopêjo krutost,



In letijo ravni in goré in lesi,
V pravo, v levo vse beži za njimi.

—

Dere divja reka,
Val za valom se poganja,
Zašumé vsi vojni skok na skok,
Zaženo se čez viharno reko,
Utopijo vode množtvo ptujih,
Prenesó na drugi breg vse svoje zvesto.

—

Lej in v šir in v šir po vsih krajinah
Ljuti jastreb svoja krila, svoja dolga je razpél,
Bistro v tiče se zagnal;
Zabojevi v šir razgnali se vojaci,
Po vsih zemljah so hudó podili vrage,
In povsod jih terli in teptali s konji.
V noči z luno vse za njimi ljuto,
Vdnevu s solncem vse za njimi ljuto.
Ino zopet v noči temni,
Za nočjó po sivem jutru.

—

Dere divja reka,
Val za valom se poganja,
Zašumé vsi vojni skok na skok,
Zaženó se čez viharno reko.
Utopijo vode množtvo ptujih,
Prenesó na drugi breg vse svoje zvesto.

—

„Tjekaj, k sivim goram!
Tam dokipi maščevanje!

—

„Aj ti brate Zaboj
Že goré so blizo,
Tam je tropič vragov,
Ali prosi žalostivo.“

—

„Ti v krajine se poverni tod,
Jaz pa tod, vse pogubit kraljevo!“

—

Veter buči v dežele,
Vojske buče v dežele,
V deželé na pravo, lévo,
Vojska silna širje sega,
Glas radostni ž njo.

—

„Brate, aj tam sivi verh!
Tam bogovi zmago so darili nam.

—

Duš obilo tamkaj teka
Po drevesih sem ter tje,
Tiči se in zvér jih boji plaha,
Same sove ne bojé se.
Mertve pojmo v verh pokopat,
Dat bogovom kerme,
Rešiteljem svojim tam
Dat obilo darov,
Pa jim mile pesmi pét,
Dat orožje vragov jim pobitih!“

ZBIGONJ.

Poletava golob
Z drevja pa na drevje,
In premilo toži
Gorjé vsemu lesu:
„Aj ti les ti širni!
Letal sem po tebi
Z golobico drago,
Z ljubeznjivo, z milo;
Ah, al hudi Zbigonj
Golobico vjel je,
Pa odnesel v grad jo,
Ah, u grad u terdi!“

—

Aj mladenič hodi
Krog terdnega grada,
Žalostivo vzdiše
Po premili svoji.
Od gradú na skalo —
Vsede se na skalo,
Žalostno je sedel,
Molčal z nemim lesom.

—

Prileti pa golob,
Žalostivo gruli,
In mladenič dvigne

K njemu glavo, pravi:
„Ti golobče vbogi!
Dolg čas ti je sa[illegible]'?
Al kraguljec ti je
Vlóvil tvojo družo?
Uni Zbigonj tamkej,
Na tem terdem gradu,
On ujel je mojo
Ljubeznjivo drago,
In odnesel v grad jo,
Ah u grad u terdi!
Ti golobče! bi se
S kráguljem bil skušal,
Ko bi tebi dano
Hrabro serce bilo;
Ti bi svojo drago
Kraguljcu bil rešil,
Ko bi tebi dani
Ostri nohti bili,
Ti bi bil umoril
Kraguljca si zlobna,
Ko bi imel terdni
Mesojedni kljunek."

—

„Aj mladenič kviško,

Težki mlat na rame,
Teče v temnem lesu
H gradu, k terdnem' gradu.
Pride še do grada,
Noč je — vse je temno, —
Tolče s pestjo silno.
„Kdo je?“ z grada vpije.
„Jaz sem lovec zmoten.“
In odpró se vrata.
Tolče s pestjo silno;
In odpro se druga.
„Kje vladika Zbigonj?“
„Za veliko sobo.“
Tam je Zbigonj hotni,
Tamkaj plaka déva.
„Aj, odpri mi lovcu!“
Ne odpre mu Zbigonj.
Pa razbije z mlatom
Silni junak duri,
Pa razbije z mlatom
Zbigonjevo glavo.
Po vsem gradu teka,
Vse pobije v gradu,
Z devo svojo krasno
Vléže se do svita.

—

Pride rano solnce
V verh drevés pri gradu,
Pride nova radost
V mladenčevo serce,
Kjer device lepe
V silnih rokah var'je.

—

„Golobica čija?“
„Vjel jo bil je Zbigonj,“
Jéčil, kakor mene,

V terdem je jo gradu.“
V les pojdi iz gradu!“
Odletéla v lés je,
In letala semkaj,
In letala tjekaj,
Z drevja pa na drevje
Z golobičem svojim,
Z golobičem spala
Je na eni vejici.
Vzveselí se déva,
In z mladenčem svojim
Hodi sem ter tjekaj,
Kamor se ji zljubi,
Z milim svojim spava
Na postelji èni.

KITICA.

Vetriček veje
S knezovih lésov,
Deklica teče
V potok po vodo.
Vode zajema
V vedra kovana.
K dekli po vodi
Kitica plava,
Kita diseča
Z rož in vijolic.
„Ko bi jaz znala,

Kitica krasna!
Kdo te je vsadil
V rahlo zemljico,
Temu bi dala
Perstenek zlati.
Ko bi jaz znala,
Kitica krasna!
Kdo te je z voljnim
Ličjem povézal,
Temu podala,
Z las bi iglíco.
Ko bi jaz znala,
Kitica krasna!
Kdo te po hladni
Vodi je spustil,
Temu bi dala
Venec svoj z glave.“

—

Začne devica
Kito loviti
Pade, ah pade
V hladno vodico!

JAGODE.

Ide mila po jagode
Tje v zeleni borek,
Ostro ternje si zadere
U nožico bélo.
Pa ne more mi predraga
Na nožico stópiti.

„Aj ti ternje, ostro ternje!
Kaj ji rano délaš!
Zato bodeš, ostro ternje,
Pometano z gojzda!“

„Čaki mila! tu v pohladci,
Tu v zelenem borku;
Jaz pa pojdem tje na loge,
Tam je konjec beli.“

Moj konjiček se na loki
V gosti travi pase,
Moja mila pa v pohladci
Milega si čaka.
Začne mila žalovati
Prav na tiho v borci:
„Kaj poreče moja mati?
Vedno mi je djala mati:

Mladenčev se vari!
Čemu pač se varovati jih?
Ker ljudje so dobri!“

—

In prijezdim na konjičku,
Kakor snežec belem,
Skočim s konja, spnem ga k veji
Za sreberno uzdo.
Vzamem devče, prižmem k sercu,
In poljubim usta;
In pozabi krasna déva
Bolni ternek v nogi.
Ljubiva se, milujeva,
Da zahaja solnce.

—

„Pojdi mili, hitro k domu,
Šolnčice se skriva!“

—

Skočim ročno na konjička,
Ki je bél [illegible] snéžec,
In v naročje vzamem drago,
Ž njo odidem k domu.

JELĚN.

Po goráh je tékal jelen,
Po svoji lasti poskakvàl,
Po dolinah, po goràh;
Krasne nosil je rogé
S krasnimi pa on rogmi
V gosti lés je vdiral,
Skakal je po lesu
Na nožicah urnih.

Lej in hodil je mladenič po goràh,
On je hodil po dolinah v sveti boj,
Nosil je na sebi terdno bran,
Ž njo prediral je sovražnikom versté.
Zdaj mladenča ni več v gorah!
Tu poskočil nanj skrivé je ljuti vrag,
Spaljene od zlobe si raznel oči,
Ino vergel mu je v persi težki mlat, —
Zaječáli so lesovi žálostno, —
Ah mladenču vzel je dušo, dúšico!
Zletela skoz lepo tenko gerlo,
'Z gerla je skoz lepa usta.

Aj tu leží, topla kri
Za dušíco odletelo teče;
Černa zemlja vrélo kerv pijé,
In za njim je v dévi vsaki serce žalostno.

V zemlji hladni mladenič leži,
Na mladenču raste dobec, dob,
Razklada se v veje šir in šir.
Hodil jelen je z rogoma krasnima,
Po nožicah urnih skakal,
V zori v liste spenjal tenko gerlo.
Trume bistrih se kraguljcev zgrinjajo
Iz vsih lesov semkaj na ta dob,
In na dobu vsi zakrókajo:
„V zlobi vraga je mladenič pal,
Žalovale so ga déve vse!“

ROŽA.

Ah ti roža, krasna roža!
Kaj si zgodaj razcvelà?
Razcvetena smerznila?
Zmerznjena pa zvénila?
Zvenjena se osula?

Zvéčer sédem, sedim dolgo,
Da petelin je zapél,
Al pričakat' nič ne morem:
Treske, luči vse požgèm.
In zaspím in sanja se mi v spanji,
Ko da meni vbóžici
S persta desne bi roké
Snèl se zlati pèrstenček,
Zderl se dragi kámenček.

Najdla nisem kámenčka,
Včakala ne ljubega!

ZBOR.

. . . .
Vsaki naj bo vladal v svojem rodu,
Možjé pasó, žena hale déla,
In umrè-li glava rodovine,
Vse blagó se dene v eno vlado,
Vladika se z rodovine zbere,
Ki v korist bo v slavne zbore hodil,
Hodil s kmeti, z lehi in vladiki.
Vstali kmetje, lehi in vladiki,
Pohvalili pravdo po zakonu.

LJUBUŠINA SODBA.

Aj Veltava! kaj kalíš si vodo,
Kaj kalíš si vodo srebropéno?
Al te huda je razrila burja,
Suvši tučo iz nebes širocih,
Oplaknivši glave gor zelenih,
Isplaknivši zlatopesko glino?
„Kak bi si jaz vode ne kalila?
Ker v raspertji sta rojena brata,
Brata zavolj dédine očeta.

Prepirata kruto se med sabo,
Ljuti Hrudoš na Otavi krivi.
Na Otavi krivi zlatonosni,
Staglav hrabri na Radbuzi hladni,
Oba brata, oba Klenoviča,
Stare kervi Tetva - Pepelove,
Ki prišel je s Čehovimi polki
V té dežele blage čez tri reke.“

—

Priletela drúžna vlastovica,
Priletela od Otave krive,
Na okence séla je odperto,
V Ljubušini zlati dvor očetni,
Dvor očetni, v svetem Višegradu,
Žalovala in tožila milo.
Ko to sliši nju rojena sestra
Sestra njuna, v Ljubušinem dvoru.
Sprosi kneżnjo, notri v Višegradu,
Na razsodbo postavíti pravdo,
Oba njena brata poklicáti,
In soditi jima po zakonu.
Reče kneżnja razposlati posle:
K Svetoslavu od Ljubice béle,
Tamo, kjer so dobrovine mlade,
K Ljutoborju s Dobroslavskih holmov,
Tamo, Laba kjer Orlico pije,
K Ratiborju od gor Kerkonosov,
Kjer pogubil Trut je kačo hudo,
K Radovanu od Kamena mosta,
K Jarožirju, kjer so réčna berda,
K Streziborju od Sasave lepe,
K Samorodu z Može srebronosne,
Po vse kmete, lehe in vladike,
Po Hrudoša, po Staglava brata,
Ki sta v vraštvu za dedino očno.
Ko zberó se kmetje, lehi in vladiki,

V Višegradu v Ljubušinem dvoru,
Vsaki vstopi se po svojem rojstvu,
Vstopi knežnja se v obléci béli
Na očetni stol v slovečem zboru.
Pristopite dvé devici modre,
Podučene v viteških besedah.
Ena ima deske pravdodatne,
Druga meč, vso krivdo karajoči.
Proti njima plamen pravoskazen,
In pod njima svetočudna voda.
Začne knežnja v očnem, zlatem stolu:
„Moji kmetje, lehi in vladiki!
Bratoma zdaj razrešíte pravdo,
Ki razperla sta se za dedíno,
Za očetno dedino med sabo.
Po zakonu večnoživih bogov,
Bosta naj al vkup oba vladála,
Al pa v ravni se delila meri.
Moji kmetje, lehi in vladiki!
Presodite moje si izreke,
Ako bodo po razumu vašem;
Če ne bodo po razumu vašem,
Vstanovite njima novo sodbo,
Ki bi huda umirila brata.
Vklonijo se lehi in vladiki,
In počnejo tiho govoriti,

Vstal Radovan je s Kamena mosta,
In začel je preštevati glase,
In večino razglašáti v narod,
V narod, v zbor na razsojenje sklican:
„Oba rodna brata Klenoviča,
Stare kervi Tetva-Pepelove,
Ki prišel je s Čehovimi polki
V te dežele blage čez tri reke,
Naj med-sabo se tako vgodita,
Da oba vkup bodeta vladala!“
Vstane Hrudoš od Otave krive,
Želč razlije mu po vsem se drobu,
Tresejo se jeze mu vsi udje,
Z roko mahne, ko mlad tur, zarjove:
„Gorje ptencem, ko k njim kača zajde,
Gorje možem, ko jim žena vlada,
Možem vladat' možu je spodobno,
Gre po pravdi dedina pervencu!“
Vstane v stolu Ljubuša očetnem,
Reče: „Kmetje, lehi in vladiki!
Slišali ste sramotenje moje,
Le sodíte samí svoje pravde,
Jaz ne morem sodit' vam prepirov.
Zvolite si enacega moža,
Ki bo s krutim vam železom vladal,
Ženska roka je za vas preslaba!“
Vstal Ratibor je, z gor Kerkonosov,
In začél je tako govoriti:
„Iskat' pravde v Nemcih je sramotno,
Pravdo v svetem imamo zakonu,
Ki prinesli so jo nam očetje
V te dežele blage čez tri réke.
. . . .

PESEM POD VIŠEGRADOM.

Na ti naše solnce,
Terdni Višegrad!
Terdno in prederzno
V stermem ti stojíš,
Ti stojíš na skali
Ptujcem velik strah!

Reka pod tabo
Bistra valí se,
Reka valí se
Veltava močna,
Ob kraji reke

Ko bi bil jaz slavec
V logu zelenem,
Zletel ročno tjekaj bi,
  Kjer draga hodi
  Pozno v večeru,
  Pozno v večeru.
Kjer ljubezen čuti, kar ima življenje,
S hrepenenjem močnim je želi.
  Jaz uboščik tožim
  Lepa za tabo!
  Vsmili se mene,
  Vsmili se mene!

PRISTAVEK.

Bilo je 16. septembra 1817, ko je V. Hanka, bibliotekar českega museja šel obiskat nekega prijatla v mestu Kraljedvoru. Slišal je, da se nahajajo v cerkvi pod zvonikom nektere pušice iz časov husitskih vojsk, o kterih je Žižka to mesto Kraljedvor razdjal. Šel jih je gledat in te starine premetaje zadene na neke liste papirja, ki so bili z latinskimi čerkami napisani. Ko jih malo bolj ostro pogleda, se kaj razveseli, ko zapazi, da ima česki rokopis v rokah. Dobil je rokopis v dar za njegove zasluge, pozneje ga je českemu museju podaril. Veselje je bilo veliko po vsem českem; povsodi so z nadušenjem brali novonajdeni rokopis, zakaj cena njegova je velika. Pesmi v njem zapopadene so tolike vrednosti, kakor najizverstniša dela vsih časov. Zato so bile tudi kmalu prestavljene v druga narečja slovanska in tudi skoraj v vse evropejske jezike.

Rokopis je po mnenju zvedenih mož pisan med leti 1290 in 1310. Pesmi so pa, kar se po njih zapopadku soditi zamore, mnogo, mnogo starejše, nektere še iz poganskih časov. Kraljedvorski rokopis se mora tedaj šteti med naj starejše spomenike slovanskega slovstva in kraljedvorski rokopis je tudi priča, da je slovanska narodna poezija bila že v davnovekosti tako izverstna in doveršena in še bolj, kakor dones.







